

Bočková Loudová, Kateřina

[Vymětalová, Karla. Bibliografie článků klasických filologů ve výročních zprávách středních škol v Čechách, na Moravě a ve Slezsku za léta 1850-1938]

Graeco-Latina Brunensia. 2015, vol. 20, iss. 2, pp. 219-222

ISSN 1803-7402 (print); ISSN 2336-4424 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/134648>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Závěr knihy patří deseti vybraným ukázkám z Okálovvy tvorby (s. 167–211), jejichž volbu autor publikace komentuje na s. 12 takto: „Vybrali sme napokon desať textov, ktoré sa nám javia ako významné, no zároveň sme pritom prihliadali na ich rozsah, na žánrovú pestrosť aj zastúpenie fáz Okálovho tvorivého života.“ A opravdu, výběr obsahuje jak úryvky odborných studií, tak překlady z řečtiny (Homér), klasické i humanistické latiny (Seneca, Rubigal), i vlastní latinskou tvorbu (strojopis epithalamia ke sňatku jeho žákyně Jany Bartosiewiczové, s. 192). Ukázky z Okálovvy aristofanovské monografie a z překladu Senekova listu č. 18 jsou náležitě doprovozeny původním poznámkovým aparátem. Mezi ukázkami lze postrádat snad pouze úryvek některé z Okálových četných recenzí. Vítaným dokreslením osobnosti Miloslava Okála je vedle obrazové přílohy na s. 267–278 také fotokopie jeho dopisu Danielu Škovierovi, která čtenářům poskytuje obraz pisatelova rukopisu.

Bibliografie Okálových prací, umístěná mezi seznamem použité literatury a jmenným rejstříkem, čítá 342 titulů (včetně děl vydaných posmrtně v letech 2003–2012) a rozkládá se na úctyhodných dvaceti osmi stranách (s. 221–248, pak je následována ještě čtyřstránkovým seznamem rozhovorů, článků k profesorovým jubileím a nekrologů). Autoři Daniel Škoviera a Lýdia Karkabi ji seřadili chronologicky, přičemž jednotlivé práce opatřili pořadovým číslem a roztrídili je do skupin nadepsaných příslušným rokem vydání. S praktickým ohledem na uživatele je ještě před titulem uvedeno zkratkou v horním indexu, je-li ta která položka recenzí, překladem, nebo encyklopedickým heslem. Byl-li titul recenzován, je na recenzí v rámci příslušného hesla upozorněno petitem. – Korektuře bohužel unikla některá drobná nedopatření spíše technického charakteru („překlepy“, ojedinele nejednotný způsob citace).

Závěrem lze opětovně konstatovat, že tato životopisná monografie nejen přináší cenné poznatky o osobnosti historicky prvního slovenského profesora klasické filologie, ale rovněž informuje o vývoji této disciplíny na Slovensku a také v českých zemích; to vše jazykem, který je lehce srozumitelný odborné i laické veřejnosti. Tím se stává titulem snadno přístupným všem, kteří se zajímají o historii československých klasických a novolatinských studií.

Pavel Ševčík

Vymětalová, Karla (2014). *Bibliografie článků klasických filologů ve výročních zprávách středních škol v Čechách, na Moravě a ve Slezsku za léta 1850–1938* (293 stran). Opava: Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Ústav historických věd.¹

Relativně důležitou, ale někdy opomíjenou součástí vědecké produkce období druhé poloviny devatenáctého století a počátku století dvacátého byly na území habsburské monarchie (a později ještě s postupným dozníváním v době první československé republiky) články publikované středoškolskými profesory v rámci výročních zpráv středních škol (tj. gymnázií, reálných gymnázií, reálek a učitelských ústavů), na nichž tito učitelé působili. Tyto výroční zprávy začaly být vydávány na základě výnosu ministerstva kultu a vyučování ze dne 31. pro-

¹ Kniha je dostupná také elektronicky na webových stránkách OPVK projektu Slezské univerzity v Opavě „*Historizace střední Evropy*“ jako téma pro rozvoj lidského potenciálu v oblasti výzkumu, inovací, vzdělávání a zapojení současných a budoucích vědecko-výzkumných pracovníků do mezinárodních VaV aktivit, viz <http://www.slu.cz/slu/cz/projekty/webs/historizace/vystupy-2/> publikace.

since 1850. Vedle nejrůznějších informací týkajících se chodu školy zde pravidelně vycházely, obvykle jako úvodní text k celé publikaci, odborné práce některého z vyučujících daného středoškolského ústavu. Vědecká úroveň těchto textů byla pochopitelně různá v závislosti na osobnosti autora, jeho schopnostech, ambicích a podobně. Někdy se jednalo spíše o práce popularizační, jindy o přísně vědecká pojednání. Je třeba si především uvědomit, že střední školy byly v této době hlavními působišti řady pracovníků, kteří kromě toho působili jako soukromí docenti na vysokých školách; u mnoha jiných zase bylo středoškolské působení jakýmsi kariérním předstupněm před tím, než se naplno zařadili do vysokoškolského provozu. Mezi články publikovanými ve výročních zprávách je tak možno nalézt i jedny z prvních prací pozdějších velkých osobností jednotlivých vědních oborů. Publikované texty mají kromě toho svůj význam i jako celek, svědčící o tom, jak kvalitní osobnosti působily ve vymezené době ve středním školství a jak jimi bylo toto prostředí kultivováno.

Výroční zprávy obecně ani odborná pojednání v nich publikovaná nebyly zatím předmětem soustavnějšího výzkumu. Základním předpokladem pro to jsou samozřejmě bibliografické soupisy. Pomineme-li několik starších pokusů z počátku 20. století (srov. o nich v recenzované publikaci na s. 38–39), byly zatím publikovány pouze dva soupisy, nutně velmi neúplné, protože vycházely ze stavu sbírek výročních zpráv v konkrétních institucích, totiž ve Státní vědecké knihovně v Olomouci (Dohnalová, E., & Jadviščoková, L. (1983). *Výroční zprávy škol z území ČSSR ve fondech SVKOL*. Olomouc: Státní vědecká knihovna) a v Muzeu Komenského v Přerově (Vyňuchal, L. (2007). *Výroční zprávy: soupis českých a slovenských výročních zpráv, sborníků a almanachů škol všech stupňů a typů, studentských, učitelských a vzdělávacích spolků ve sbírce oddělení dějin školství Muzea Komenského v Přerově, p. o., 1.–4. díl*. Přerov: Muzeum Komenského v Přerově). Oba soupisy ale podávají pouze seznam výročních zpráv, nepřinášejí názvy jednotlivých v nich publikovaných statí. Historička a filoložka Karla Vymětalová v recenzované publikaci učinila první zásadní krok k sestavení seznamu s plnými bibliografickými údaji. Její soupis je dílčí, byly do něj zahrnuty práce na základě zkřížení kritéria oborového a územního: publikace přináší soupis prací z oboru klasické filologie z těch území habsburské monarchie, která se později stala součástí Československa, tedy z Čech, Moravy a části Slezska. Bibliografie se tak stává vítaným doplňkem hlavních soupisů prací z oboru klasické filologie, totiž bibliografii Karla Svobody (*Bibliografie českých prací o antice za léta 1775–1900*, Praha: Jednota českých filologů, 1947; *Bibliografie českých prací o antice za léta 1901–1950*, Praha: Státní knihovna ČSSR – Národní knihovna, 1961), v nichž byly články publikované ve výročních zprávách škol uváděny jen výběrově.

Bibliografii autorka vedle krátkého úvodu doprovodila delší zasvěcenou studií o peripetiích vzniku a vývoje výročních zpráv středních škol (s. 14–42) a několika pomocnými seznamy: německo-českým a česko-německým seznamem měst (s. 43–48), seznamem jmen s odlišným přepisem (jména některých autorů jsou v různých pramenech uváděna rozličně, seznam upozorňuje na varianty; s. 49) a abecedním seznamem autorů (u každého jména se vždy odkazuje na čísla jejich článků uvnitř hlavního soupisu; většina autorů napsala jeden či dva články, někteří však až deset; s. 260–291). Vlastní bibliografie obsahuje 1699 položek číslovaných kontinuálně, ale rozdělených do devatenácti dílčích oddílů vymezených tematicky. První oddíl, nazvaný *Ad memoriam aeternam*, obsahuje bibliografii medailonů a nekrologů jednotlivých učitelů – klasických filologů, které byly otištěny ve výročních zprávách; vzpomínání učitelé jsou řazeni abecedně podle příjmení (položky č. 1–230). Do oddílu *Cesty za antikou* jsou zařazeny obecné práce o antice (č. 231–283), zatímco do oddílu *Recepce antické kultury* práce

zabývající se reflexí antických témat v dílech pozdějších autorů (č. 284–359). Další oddíl *Výuka klasických jazyků* obsahuje bibliografii článků s tematikou výuky klasických jazyků obecně (č. 360–377), výuky latinského jazyka (č. 378–399), výuky řeckého jazyka (č. 400–403) a diskuse o metodických otázkách výuky klasických jazyků (č. 404–442). Oddíl *Četba klasických autorů* sdružuje několik prací týkajících se metodických otázek četby antických autorů na středních školách (č. 443–475). Do oddílu *Obecná jazykověda* jsou zařazeny články s širším než klasicko-filologickým záběrem; většinou se v nich různé jazykové jevy latiny či řečtiny nebo obou klasických jazyků porovnávají s týmiž jevy v jiných jazycích, zejména němčině, češtině a románských jazycích (č. 476–494). V oddíle *Gramatika řeckého a latinského jazyka* nalezneme pojednání o nejrůznějších gramatických, ale třeba i hláskoslovných jevech řečtiny (č. 495–535) a latiny (č. 536–544). Další oddíly obsahují práce věnované literatuře: po krátkém oddílu *Literatura obecně* (č. 545–550) následují delší oddíly *Řecká literatura* a *Římská literatura*, rozdělené vždy na pododdíl obecný (č. 551–571, č. 1049–1060) a pododdíl s abecedním řazením podle jednotlivých autorů píšících řecky (č. 572–1048, Aischinés až Xenofón) a latinsky (č. 1061–1382, Ammianus Marcellinus až Vergilius). Lze říci, že tyto dva posledně jmenované úseky tvoří jádro celé bibliografie, potenciálně také nejužitečnější. Z těchto soupisů je mimo jiné patrná různá míra zájmu středoškolských profesorů o dílo jednotlivých antických autorů. V pomyslné soutěži tak mezi řeckými autory vede Platón se 76 články, následovaný Sofoklem se 71 články a Homérem se 60 články. Mezi latinskými autory bojovali o první místo Horatius (52 článků) s Vergiliem (49 článků), zatímco bronz získal s velkým odstupem Cicero (34 článků). Zbytek bibliografie tvoří následující kratší oddíly: *Antická kultura* (obecně – č. 1383–1390, *Řecká kultura* – č. 1391–1415, *Římská kultura* – č. 1416–224), *Antické náboženství* (č. 1424–1451) a *mytologie* (č. 1452–1460), *Každodennost antického světa* (č. 1461–1497), *Antická filosofie* (č. 1498–1517), *Přírodní vědy, matematika, zeměpis* (č. 1518–1558), *Právo* (č. 1559–1567), *Rukopisy, papýry, nápisy a mince* (č. 1568–1589), *Politické dějiny Řecka* (č. 1590–1643) a *Politické dějiny Říma* (č. 1644–1699).

Z uvedeného přehledu je zřejmé, že rozčlenění bibliografie do většího množství dílčích oddílů je zčásti subjektivní, stejně jako zařazení konkrétních položek tam, a ne onam (o tom ostatně svědčí i na s. 292 uvedená errata, v nichž se uvádí příslušnost některých položek jinam, než kde jsou). To je však v rozsáhlejších bibliografiích přirozený jev, který nijak nesnižuje záslušnost celého počínu. Vysoce ocenit je třeba obrovské množství práce, která konečnému výsledku předcházela. Autorka se co nejvíce snažila o přímé ověření bibliografických údajů, zpráv, které sama neměla v ruce, není mnoho (v takových případech zpravidla chybí u údaje o článku rozsah stran).

Zmíňme ještě rozdělení publikovaných článků podle jiného klíče, a to podle jazyků, jimiž byly psány. Protože autorka soupisu zohledňovala výroční zprávy nejen škol vyučujících v češtině, ale záslužně i škol s němčinou jako hlavním vyučovacím jazykem, obsahuje bibliografie zhruba ve stejné míře články psané česky a německy. Menší počet prací byl sepsán latinsky a několik také polsky.

Celkem jsou v soupisu zaznamenány články od 975 autorů. V záplavě těch, kteří jinak do klasické filologie jako vědního oboru dále nezasáhli, vyčnívá několik jmen, jejichž nositelé se naopak stali výraznými osobnostmi. Setkáme se zde se jmény jako František Čáda, František Groh, Karel Hrdina, Otakar Jiráni, Jan Kvíčala, František Lepař, František Novotný, Justin V. Prášek, František (Xaver) Prusík, Bohumil Ryba, Antonín Salač, August Sedláček, Karel Svoboda, Ludvík Svoboda, Antonín Truhlář či Otmar Vaňorný.

V obecné rovině lze jen doufat, že za soupisem prací z oboru klasické filologie budou následovat podobně koncipované soupisy prací z dalších oborů. Na poli humanitních věd by si to zasloužila zejména germanistika, romanistika a slavistika, neboť články věnované těmto oborům ve výročních zprávách početně brzy dostihly články klasicko-filologické (viz též s. 40 recenzované publikace). Studium starších vědeckých textů ostatně může mít jistou terapeutickou funkci. V humanitních vědách je v poslední době patrná tendence prezentovat vlastní vědecké výsledky jako něco převratně nového. Zjištění, že k týmž nebo podobným myšlenkám jako my dospěl třeba už před sto padesáti lety neznámý středoškolský profesor v provinčním městečku naší vlasti, může vést k lepšímu pochopení našeho vlastního místa ve vývoji oboru a snad i k nové pokoře před malými velikány, kteří tu byli před námi.

Kateřina Bočková Loudová

Scott, Michael (2014). *Delphi: A History of the Center of the Ancient World* (440 pages). Princeton: Princeton University Press.¹

Nel 1985 nelle prime pagine di articolo da lui dedicato alle pratiche divinatorie di Delfi, Simon Price osservava l'evidente contrasto tra la curiosità dei turisti che visitano il santuario ai nostri giorni e la mancanza di una buona opera di divulgazione capace di soddisfare questa loro esigenza.² Dopo trent'anni, il libro di Scott viene a colmare questa lacuna.³

Il più celebre oracolo del mondo greco-romano è stato oggetto di un numero infinito di studi. Delfi non ha attirato esclusivamente l'attenzione di storici e archeologi,⁴ ma anche quella di studiosi di discipline differenti e dei non specialisti, spesso affascinati dall'idea di svelare i segreti del sistema di divinazione della Pizia.⁵ Gli antichi come i moderni sono stati

¹ Questa recensione è stata scritta nell'ambito del Progetto di Ricerca Nr. P25418-G18 finanziato Austrian Science Fund, attualmente in corso presso l'Institut für Römisches Rechts und Antike Rechtsgeschichte, Università di Vienna (Austria).

² Price (1985: pp. 128–129): “Delphi is a place which most tourists in Greece visit. The oracle of Apollo has an obvious fascination for us, but understanding the place is difficult. The diligent visitor might turn for guidance to one of the standard histories of Greece, but unfortunately they only mention Delphi from time to time in the course of their narratives and do not pause to consider, as I want to do, Delphi as an institution. Many visitors will therefore consult a guide-book. One of the best of these, the *Blue Guide*, starts with the statutory purple passage about the picturesqueness of Delphi (an attitude to landscape which goes back to the nineteenth century): the towering rocks and the mountains while «the View down the sacred plain to Itea, with its myriad olive-trees, is not the least of the delights which makes Delphi the goal of countless excursions every day of the year !».”

³ Il libro è ora disponibile anche in italiano, grazie alla traduzione di D. A. Gewurz pubblicata nella serie ‘I Robinson/Lecture’ degli Editori Laterza.

⁴ Per citare solo alcuni degli esempi più importanti: Amandry (1950); Parke, & Wormell (1956); Fontenrose (1978); Roux (1979); Price (1985); Morgan (1990); più recentemente anche Scott (2010).

⁵ Circa dieci anni, la scoperta da di parte di alcuni geologi di due faglie sotto il tempio di Apollo ha indotto alcuni a ritenere che i vaticini della Pizia fossero “ispirati” da vapori e gas che scaturivano dalle viscere della terra.